O‘zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta’limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA’LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: *Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov*
Mas'ul muharrir: *Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov*
Mas'ul muharrir o'rinbosari0: *Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedogogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev*

T A H R I R H A Y ' A T I

Aniq va tabiiy fanlar: *k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.*
Texnika fanlari: *t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.*
Ijtimoiy-gumanitar fanlar: *s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d, prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.*
Pedagogika fanlari: *p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d.,dost. M.Asqarova, PhD S.Jamoldinova, PhD, dots. M.Asranboyeva.*
Filologiya fanlari: *fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD.,dots. P.Lutfullayev, PhD., dots. M.Yakubbayev.*

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.
Pochta indeksi: 160136, ***Faks:*** (0369) 227-27-21,
Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi ***Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi*** *asosida chop etiladi. Jurnal* ***Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha*** *falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.*

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI 2026

NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
"TA'LIM VA TARAQQIYOT" ILMIY-USLUBIY
JURNALI 2026-YIL 5-SON

13.00.00. – PEDAGOGIKA FANLARI
JOURNAL.NAMSPI.UZ
ISSN: 2992-9008; UDK: 37

BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING KREATIV KOMPETENTLIGINING MAZMUNI, MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

To'rayeva Nargiza Zokirjonovna
Namangan Pedagogik mahorat markazi dotsenti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari, uning mazmuni va mohiyati, tarkibiy komponentlari hamda ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, o'quvchilarda ijodiy fikrlash, muammoli vaziyatlarga mustaqil yechim topish, noodatiy g'oyalarni ilgari surish, bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik yondashuvlar va ta'lim metodlarining ahamiyati asoslangan.*

Kalit so'zlar: *kreativ kompetentlik, ijodiy fikrlash, boshlang'ich ta'lim, kreativlik, mustaqil fikrlash, muammoli ta'lim, ijodiy faoliyat, pedagogik imkoniyat, innovatsion metod, kompetensiyaviy yondashuv.*

СОДЕРЖАНИЕ, СУЩНОСТЬ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. *В данной статье проанализированы педагогико-психологические основы развития креативной компетентности учащихся начальных классов, ее содержание и сущность, структурные компоненты и педагогические возможности в образовательном процессе. В основе лежит также значимость педагогических подходов и методов обучения, служащих развитию у учащихся навыков творческого мышления, самостоятельного решения проблемных ситуаций, выдвижения необычных идей, применения знаний в новых ситуациях.*

Ключевые слова: *креативная компетентность, творческое мышление, начальное образование, креативность, самостоятельное мышление, проблемное обучение, творческая деятельность, педагогическая возможность, инновационный метод, компетентностный подход.*

CONTENT, ESSENCE AND PEDAGOGICAL POTENTIAL OF CREATIVE COMPETENCE OF PRIMARY GRADE STUDENTS

Abstract. *This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of developing creative competence in primary school students, its content and essence, structural components, and pedagogical possibilities in the educational process. The importance of pedagogical approaches and teaching methods that help students develop creative thinking, independent problem-solving, the ability to come up with unusual ideas, and the ability to apply knowledge in new situations is also justified.*

13.00.00. – PEDAGOGIKA FANLARI
JOURNAL.NAMSPI.UZ
ISSN: 2992-9008; UDK: 37

Key words: *creative competence, creative thinking, elementary education, creativity, independent thinking, problem education, creative activity, pedagogical opportunity, innovative method, competency approach.*

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida ta’lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan muhim vazifalardan biri o‘quvchilarning nafaqat bilim va ko‘nikmalarini shakllantirish, balki ularning mustaqil fikrlashi, yangicha yondashuvi, muammolarni hal qilish qobiliyati va ijodiy salohiyatini rivojlantirishdan iborat. Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchining tayyor bilimlarni o‘zlashtirishi bilan bir qatorda, mavjud bilimlar asosida yangi g‘oyalarni ishlab chiqishi, o‘z fikrini asoslay olishi va turli vaziyatlarda samarali qaror qabul qilishi alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichi o‘quvchilarda ijodiy tafakkur, bilishga qiziqish, tasavvur, mustaqil izlanish va tashabbuskorlik kabi sifatlarning shakllanishida muhim pedagogik davr hisoblanadi. Chunki kichik maktab yoshidagi bolalarda atrof-muhitni bilishga intilish, yangi hodisalarga qiziqish, turli savollar berish, o‘z tasavvurlari asosida fikr yuritish va yangilik yaratishga moyillik yuqori bo‘ladi. Ushbu tabiiy imkoniyatlardan ta’lim jarayonida maqsadli foydalanish o‘quvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoit yaratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Kreativlikning psixologik asoslarini o‘rganishda amerikalik olim J.P. Guilfordning ilmiy qarashlari alohida ahamiyatga ega. Olim 1950-yilda e’lon qilgan “Creativity” nomli maqolasida ijodiy tafakkur muammosini psixologik tadqiqotlarning muhim yo‘nalishi sifatida asoslab bergan. U kreativlikni divergent tafakkur bilan bog‘lab, fikrlar ravonligi, moslashuvchanligi va o‘ziga xosligini uning muhim ko‘rsatkichlari sifatida izohlagan. E.P. Torranc kreativ fikrlashni aniqlash, baholash va rivojlantirish masalalarini eksperimental jihatdan o‘rgangan olimlardan biridir. Uning “Torrance Tests of Creative

13.00.00. – PEDAGOGIKA FANLARI
JOURNAL.NAMSPI.UZ
ISSN: 2992-9008; UDK: 37

Thinking" metodikasi ijodiy tafakkurni ravonlik, moslashuvchanlik, originallik va fikrni ishlab chiqish ko'rsatkichlari asosida baholash imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Kreativlik tushunchasi shaxsning mavjud bilim, tajriba va tasavvurlariga tayangan holda yangi, o'ziga xos va amaliy ahamiyatga ega g'oyalarni yaratish qobiliyatini ifodalaydi. Kreativlik faqat badiiy yoki ijodiy faoliyat bilan chegaralanmaydi. U o'quvchining o'quv topshiriqlarini bajarish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli yechimlarni taklif etish, hodisalar o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlash va o'z faoliyatini takomillashtirish jarayonlarida ham namoyon bo'ladi.

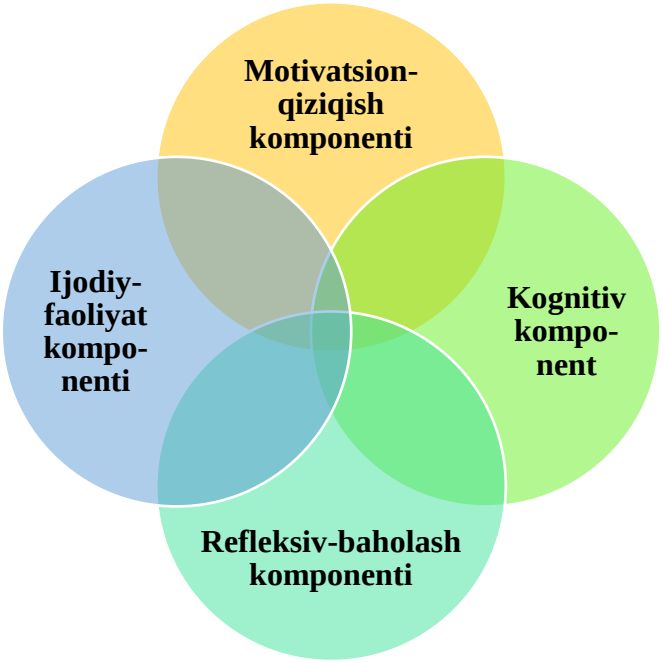
Kreativ kompetentlik esa kreativlikka xos qobiliyatlarning bilim, amaliy ko'nikma, motivatsiya va faoliyat tajribasi bilan uyg'unlashgan holdagi namoyon bo'lishidir.

Bizning fikrimizcha, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ kompetentligi – bu o'quvchining egallagan bilim va hayotiy tajribasi asosida mustaqil hamda noodatiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilishi, yangi g'oyalar ishlab chiqishi, ularni amaliy faoliyatda sinab ko'rishi va o'z ijodiy natijalarini baholay olish qobiliyatini ifodalovchi yaxlit shaxsiy-ta'limiy sifatdir.

Mazkur ta'rifdan kelib chiqib, kreativ kompetentlikni faqat yangi g'oya yaratish qobiliyati sifatida emas, balki g'oyani shakllantirish, uni asoslash, amalga oshirish va natijasini baholashni qamrab oluvchi murakkab pedagogik hodisa sifatida talqin etish maqsadga muvofiqdir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ kompetentligi quyidagi o'zaro bog'liq tarkibiy komponentlar orqali namoyon bo'ladi (1-rasm):

13.00.00. – PEDAGOGIKA FANLARI
JOURNAL.NAMSPI.UZ
ISSN: 2992-9008; UDK: 37

1-rasm. Tarkibiy komponentlar

1. Motivatsion-qiziqish komponenti. O‘quvchining yangi bilimlarni egallashga, mustaqil izlanishga, ijodiy topshiriqlarni bajarishga va yangilik yaratishga bo‘lgan ichki ehtiyojini ifodalaydi. Ushbu komponent o‘quvchining bilishga qiziqishi, tashabbuskorligi va ijodiy faoliyatga intilishi orqali namoyon bo‘ladi.

2. Kognitiv komponent. O‘quvchining ijodiy fikrlash uchun zarur bo‘lgan bilimlar, tushunchalar, tasavvurlar va intellektual operatsiyalarni egallashini nazarda tutadi. Tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, tasniflash, muammoli vaziyatni anglash va sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash ushbu komponentning muhim ko‘rsatkichlaridir.

3. Ijodiy-faoliyat komponenti. O‘quvchining mustaqil ravishda yangi g‘oyalar ilgari surishi, muammolarga muqobil yechimlar taklif etishi, ijodiy topshiriqlarni bajarishi va o‘z fikrlarini amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini qamrab oladi.

4. Refleksiv-baholash komponenti. O‘quvchining o‘z ijodiy faoliyati va erishgan natijalarini tahlil qilishi, yo‘l qo‘yilgan xatolarni aniqlashi, o‘z yechimlarini baholashi va faoliyatini takomillashtirishga intilishini ifodalaydi.

Mazkur komponentlarning o‘zaro uyg‘unligi o‘quvchida kreativ kompetentlikning yaxlit shakllanishini ta’minlaydi.

Boshlang‘ich ta’lim jarayoni o‘quvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlarga ega. Bunda ta’lim mazmunini o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, bilish ehtiyojlari va individual imkoniyatlariga muvofiq tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Birinchidan, fanlararo integratsiya imkoniyati. Ona tili, matematika, tabiiy fanlar, texnologiya va tasviriy san’at fanlari mazmunini o‘zaro bog‘liq holda o‘qitish o‘quvchilarning bir muammoni turli nuqtayi nazardan ko‘rib chiqishiga yordam beradi. Masalan, tabiiy fanlar darsida tabiatni muhofaza qilish muammosini o‘rganish jarayonida o‘quvchilar matematik hisob-kitoblar bajarishi, ona tili darsida ekologik mazmundagi matn yaratishi va texnologiya mashg‘ulotida chiqindi materiallardan foydali buyum tayyorlashi mumkin. Bunday integrativ faoliyat bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, muammoli ta’lim imkoniyati. O‘quvchilar oldiga aniq muammo yoki hayotiy vaziyatni qo‘yish ularni mustaqil fikrlashga, sabablarni aniqlashga va turli yechimlarni izlashga undaydi. Masalan, “Agar maktab hovlisida suv isrof qilinayotgan bo‘lsa, uni qanday tejash mumkin?” kabi savollar asosida o‘quvchilar muammoni tahlil qiladi, o‘z takliflarini ishlab chiqadi va ularni asoslaydi. Bu jarayonda o‘qituvchi tayyor javobni taqdim etuvchi emas, balki o‘quvchining izlanish faoliyatini yo‘naltiruvchi pedagog sifatida ishtirok etadi.

Uchinchidan, loyiha faoliyatini tashkil etish imkoniyati. Kichik hajmdagi individual va guruh loyihalari o‘quvchilarning ijodiy g‘oyalarni rejalashtirish, amalga oshirish va natijalarni taqdim etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, “Mening yashil maktabim”, “Suvni tejaymiz”, “Chiqindiga ikkinchi hayot beramiz” kabi loyihalar orqali o‘quvchilar mavjud muammolarni aniqlash, ma’lumot to‘plash, amaliy yechim ishlab chiqish va o‘z faoliyati natijasini baholash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

To‘rtinchidan, o‘yin texnologiyalaridan foydalanish imkoniyati. Didaktik, rolli, intellektual va ijodiy o‘yinlar o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligini oshiradi. Xususan, “Bir muammoga besh yechim”, “Agar men ixtirochi bo‘lsam”, “Noodatiy foydalanish usullari”, “Hikoyani davom ettir” kabi o‘yin topshiriqlari bolalarda erkin fikrlash, tasavvur va ijodiy yondashuvni shakllantirishga yordam beradi.

Beshinchidan, raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish imkoniyati. Interaktiv taqdimotlar, elektron topshiriqlar, virtual tajribalar, ta’limiy o‘yinlar va raqamli ijodiy platformalar o‘quvchilarning yangi bilimlarni o‘zlashtirishini faollashtiradi. Bunda raqamli vositalar ta’limning asosiy maqsadi emas, balki o‘quvchilarning mustaqil izlanishi, ijodiy mahsulot yaratishi va o‘z g‘oyalarini namoyish etishiga xizmat qiluvchi didaktik vosita sifatida qaralishi lozim.

Oltinchidan, hamkorlikda o‘qitish imkoniyati. Kichik guruhlarda ishlash, fikr almashish, o‘zaro muhokama va birgalikda qaror qabul qilish o‘quvchilarning kommunikativ faolligi bilan bir qatorda kreativ fikrlashini ham rivojlantiradi. Chunki guruhdagi turli fikrlar va yondashuvlar o‘quvchining muammoga yangicha qarashiga zamin yaratadi.

Shuningdek, kreativ kompetentlikni rivojlantirish jarayonida o‘qituvchining pedagogik pozitsiyasi ham muhim ahamiyatga ega. O‘qituvchi o‘quvchilarning mustaqil fikrlarini rag‘batlantirishi, xato qilishdan qo‘rqmaydigan ta’limiy muhit yaratishi, bir muammoning bir nechta yechimi bo‘lishi mumkinligini tushuntirishi va har bir o‘quvchining ijodiy imkoniyatlarini hisobga olishi lozim.

Bunda o‘quvchining javobi faqat to‘g‘ri yoki noto‘g‘ri ekanligi bilan emas, balki uning mustaqilligi, o‘ziga xosligi, fikrining asoslanganligi, amaliy ahamiyati va yangi g‘oyalar yaratishga intilishi bilan ham baholanishi maqsadga muvofiq.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishga oid pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni o‘rganish hamda qiyosiy tahlil qilish

13.00.00. – PEDAGOGIKA FANLARI
JOURNAL.NAMSPI.UZ
ISSN: 2992-9008; UDK: 37

natijasida mazkur kompetentlikning mazmuni, tarkibiy tuzilishi va uni rivojlantirishning ustuvor pedagogik imkoniyatlari aniqlandi. Tahlillar kreativ kompetentlikni o‘quvchining alohida ijodiy qobiliyati sifatida emas, balki bilim, motivatsiya, ijodiy faoliyat va o‘z-o‘zini baholash jarayonlarini birlashtiruvchi yaxlit shaxsiy sifat sifatida qarash zarurligini ko‘rsatdi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishda to‘rtta tarkibiy komponentning o‘zaro aloqadorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Ular motivatsion-qiziqish, kognitiv, ijodiy-faoliyat va refleksiv-baholash komponentlaridan iborat bo‘lib, har biri o‘quvchining ijodiy rivojlanishida muayyan pedagogik vazifani bajaradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirish zamonaviy ta’limning muhim pedagogik vazifalaridan biri bo‘lib, u o‘quvchining intellektual, shaxsiy va amaliy rivojlanishi bilan uzviy bog‘liqdir. Boshlang‘ich ta’limda kreativ kompetentlikni rivojlantirish o‘quvchini tayyor bilimlarni o‘zlashtiruvchi subyektdan mustaqil fikrlaydigan, yangi g‘oyalar yarata oladigan, muammolarga ijodiy yondashadigan va o‘z faoliyati uchun mas’uliyatni his qiladigan faol ta’lim ishtirokchisiga aylantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida.
2. Guilford J.P. Creativity. – American Psychologist, 1950. – Vol. 5, No. 9. – P. 444–454.
3. Torrance E.P. Guiding Creative Talent. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1962.
4. Runco M.A. Creativity: Theories and Themes: Research, Development, and Practice. – 2nd ed. – Academic Press, 2014.
5. Robinson K., Aronica L. Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education. – New York: Viking, 2015.